

Maciej Radej

Formy przygotowania do małżeństwa

Kieleckie Studia Teologiczne 8, 117-134

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Maciej Radej – Kielce

FORMY PRZYGOTOWANIA DO MAŁŻEŃSTWA¹

W związku z zarysowującymi się przemianami i problemami w dziedzinie życia rodzinnego i małżeńskiego prowadzone są ciągle poszukiwania, a nadto proponuje się coraz to nowe rozwiązania dotyczące tego tematu i zagadnień życia rodzinnego². Kościół winien troską obejmować nupturientów na różnym etapie przygotowania do małżeństwa. W przygotowaniu dalszym proponuje się zaangażowanie w to dzieło obok instytucji rodziców również w nie mniejszym stopniu szkołę, katechezę i mass media³.

Zagadnienia, przedstawione w tym artykule, omawiane będą w punktach, które sprzyjają doskonaleniu i rozwojowi nupturienta. Wyrazem tego jest: 1) troska rodziców o wychowanie potomstwa – Kościół domowy, 2) formacja katechetyczna oraz 3) sposób przekazywania informacji o małżeństwie w środkach masowego przekazu.

1. Troska rodziców o wychowanie potomstwa Kościół domowy

Właściwe wychowanie dziecka powinno rozpocząć się możliwie jak najwcześniej i trwać nieprzerwanie aż do okresu pełnoletności. W tym bowiem czasie w dużej mierze rozstrzyga się sprawa przyszłego charakteru

¹ M. Radej, *Przygotowanie dalsze do zawarcia małżeństwa*, Praca magisterska napisana na seminarium z prawa kanonicznego pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Mariana Pastuszko w Wyższym Seminarium Duchownym w ramach umowy zawartej z Wydziałem Teologicznym Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie; Kielce 2002. Niniejszy artykuł jest ostatnim rozdziałem pracy i stanowi rozwinięcie oraz dopełnienie wyżej wymienionego tematu pracy.

² J. Majka, *Wprowadzenie do Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym*, w: *Sobór Watykański II, Konstytucje, dekryty, deklaracje*. Tekst polski, Poznań 1967, s. 535.

³ W. Góralski, *O przyszłość polskiej rodziny*, „Przegląd Powszechny”, 2 (1993), s. 222.

dziecka⁴. Widzieć tu należy również szansę i konieczność podjęcia świadomego przygotowania ludzi młodych do życia w rodzinie⁵.

K. Rahner powiada, że gdy dwoje ochrzczonych wiąże się sakramentalnym węzłem małżeńskim, wtedy realizuje się Kościół. Wspólnota życia i miłości małżonków staje się komórką Kościoła nazywaną „małym Kościołem” lub „Kościółem domowym”. Tak więc małżeństwo sakramentalne ma zasadniczy wpływ na budowanie Kościoła⁶. Podobne stwierdzenie odnajdujemy w Kodeksie Prawa Kanonicznego.

Prawodawca w kan. 226 § 1 mówi, że małżonkowie mają obowiązek przyczynić się do budowania Ludu Bożego przez małżeństwo i rodzinę⁷. W § 2 stwierdza: „Rodzice, ponieważ dali dzieciom życie, mają bardzo poważny obowiązek i prawo ich wychowania. Stąd też na pierwszym miejscu do chrześcijańskich rodziców należy troska o chrześcijańskie wychowanie dzieci, zgodnie z nauką przekazywaną przez Kościół”⁸. Dlatego też przysługuje im prawo swobodnego organizowania życia religijnego w ognisku domowym⁹.

Środowisko, w jakim dziecko wzrasta, tj. rodzina, najbliżsi, przyjaciele, ma decydujący wpływ na jego wychowanie i rozwój. Św. Jan Chryzostom (†407) mówi, że główny ciężar odpowiedzialności za wychowanie dzieci spoczywa przede wszystkim na rodzicach i przysługuje im z prawa naturalnego¹⁰.

Słusznie więc Kościół pyta przy ślubie: „Czy chcecie z miłością przyjąć i po katolicku wychować potomstwo, którym was Bóg obdarzy?”. Miłość małżeńska wyraża się w wychowaniu jako prawdziwa miłość rodzicielska. „Komunia osób”, która stoi u początku rodziny, dopełnia się poprzez wychowanie i rozprzestrzenienie się na dzieci. Jest to proces wzajemny, w którym wychowawcy – rodzice, są równocześnie w pewien sposób wychowywani. Ucząc człowieczeństwa własne dziecko, sami też poznają je na nowo i uczą się go na nowo¹¹.

⁴ J. Winkowski, *Ogniwo i gniazdo. Rozważania o rodzinie i wychowaniu*, Sandomierz 1997, s. 46–47.

⁵ E. Sujak, *Współczesne zagadnienia wychowawcze w zakresie przygotowania do życia rodzinnego*, „Ateneum Kapłańskie”, 66 (1974), z. 3, s. 421.

⁶ J. Grześkowiak, *Małżeństwo chrześcijan jest sakramentem*, „Ateneum Kapłańskie”, 98 (1982), z. 1, s. 87.

⁷ Kan. 226 § 1.

⁸ Kan. 226 § 2.

⁹ *Deklaracja o wolności religijnej „Dignitatis humanae”*, w: *Sobór Watykański II...*, dz. cyt., nr 5.

¹⁰ H. Wójtowicz, *Zadania rodziny chrześcijańskiej w nauczaniu św. Jana Chryzostoma*, w: „Vox Patrum”, *Małżeństwo i rodzina w chrześcijaństwie starożytnym*, z. 8–9 (styczeń–grudzień), Lublin 1985, s. 204–205.

¹¹ Jan Paweł II, *List do Rodzin „Gratissimam sane”*, (1994), nr 16, w: *Wybór listów Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, Kraków 1997, s. 309.

W dziełach św. Augustyna (†430) odnaleźć możemy wzmianki dotyczące zaangażowania i troski rodziców o sprawę wychowania dzieci, by za ich staraniem wzrastały, zachowując zbawienne przykazania Pana¹². Objawiać się powinno poprzez należyte wychowanie religijne, umysłowe i moralne¹³. Słusznie więc mówi się o tym, aby ukazywać dzieciom całe bogactwo wartości wewnętrznych nadanych przez Chrystusa rodzinie¹⁴.

Troska o odpowiednie wychowanie nupturienta wymaga ustawicznego nadzoru i czujności¹⁵. Prawodawca zawarł to w przepisie kan. 774 § 2, w którym czytamy: „Rodzice mają przed innymi obowiązkiem słowem i przykładem formować dzieci w wierze i praktyce życia chrześcijańskiego. Podobny obowiązek spoczywa na tych, którzy zastępują rodziców oraz na chrzestnych”¹⁶. Potwierdzenie powyższej normy odnajdujemy w Dekrecie o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*¹⁷.

W małżeństwie i rodzinie chrześcijańskiej istnieje i rozwija się Kościół nie tyle biologicznie, co przede wszystkim wspólnotowo i religijnie. W tymże Kościele zostają przekazane dzieciom podstawy wiary i nigdy niczym nie zastąpiony model i wzór miłości bezinteresownej. Przystojenie sobie tych postaw w kandydatach do małżeństwa uaktywnia ich życie religijne i sprawia, że doskonalą się wzajemnie. Miłość małżeńska otwarta ku dzieciom jest znakiem obecności w niej Ducha miłości Bożej, który uzdalnia ich z kolei do ofiarnej służby dla potomstwa, do dobrego przykładu, apostołstwa w najszerszym i najpełniejszym wymiarze¹⁸.

Stosownie do praw i obowiązków wynikających z sakramentu małżeństwa, rodzice budują Kościół poprzez zrodzenie, wzajemne uświęcanie się i przykład wzorowego życia chrześcijańskiego¹⁹. Potwierdzenie dla powyższych opinii odnajdujemy w kan. 793 § 1²⁰.

¹² W. Eborowicz, *Małżeństwo i rodzina w nauce i praktyce duszpasterskiej św. Augustyna*, w: „Vox Patrum”, *Małżeństwo i rodzina...*, dz. cyt., s. 146.

¹³ Tamże, s. 149; Jan Paweł II, *List do Rodzin „Gratissimam sane”*, (1994), nr 16.

¹⁴ J. Buxakowski, *Wprowadzenie do teologii duszpasterstwa rodzin*, Pelplin 1999, s. 160.

¹⁵ H. Wójtowicz, *Zadania rodziny chrześcijańskiej...*, art. cyt., s. 206.

¹⁶ Kan. 774 § 2.

¹⁷ *Dekret o apostołstwie świeckich „Apostolicam actuositatem”*, w: *Sobór Watykański II...*, dz. cyt., nr 30.

¹⁸ Szafrński, *Struktura łaski sakramentu małżeństwa*, „Collectanea Theologica”, 46 (1976), z. 2, s. 32.

¹⁹ J. Grześkowiak, *Małżeństwo chrześcijan...*, art. cyt., s. 87.

²⁰ Kan. 793 § 1. „Rodzice oraz ci, którzy ich zastępują, mają obowiązek i zarazem prawo wychowania potomstwa. Rodzice katolicy mają ponadto obowiązek i prawo dobrania takich środków i instytucji, przy pomocy których, uwzględniając miejscowe warunki, mogliby lepiej zadbać o katolickie wychowanie swoich dzieci”.

Rodzice powinni od lat najmłodszych uczyć dzieci prowadzenia życia w bojaźni Bożej²¹, uczciwie i odważnie wychowując je do czystości i miłości, czyli do pełnego daru z siebie²² – stwierdza Papieska Rada do Spraw Rodziny w instrukcji o przygotowaniu do sakramentu małżeństwa. Rozwinięciem powyższej dyrektywy jest nota Kongregacji do Spraw Wychowania Katolickiego omawiająca wytyczne w odniesieniu do ludzkiej miłości. Dokument niniejszy opiera się na zasadach doktrynalnych i normach moralnych przyjętych przez Magisterium Kościoła i postuluje wprowadzenie pozytywnego, jak też roztropnego wychowania seksualnego. Zauważa się bowiem, iż wychowawcy i rodzice często są bezradni ze względu na brak przygotowania do tego, by odpowiednio przeprowadzić wychowanie seksualne²³. Pielęgnowanie równowagi w tej sferze życia musi mieć swe podstawy zaufania i dialogu, tak aby dzieci odpowiednio do swojego wieku i stopnia rozwoju mogły nabrać pewności, że ideał chrześcijański jest rzeczywistością istniejącą w obrębie własnej rodziny²⁴.

Oprócz wychowania moralnego rodzice są również odpowiedzialni za pierwsze pouczenie swoich dzieci w zakresie religii²⁵.

Wychowawcza misja rodziców, wypływająca z sakramentu małżeństwa, staje się posługiwaniem Ewangelii. Wszyscy członkowie ewangelizują i są ewangelizowani. Rodzice są pierwszymi zwiastunami Dobrej Nowiny wobec dzieci przez modlitwę, lekturę słowa Bożego, naukę zasad wiary, zbliżanie dzieci do Chrystusa Eucharystycznego i Mistycznego²⁶.

Przez Chrystusa każde wychowanie w rodzinie i poza rodziną osiąga swą pełnię w paschalnej tajemnicy śmierci i zmartwychwstania. W tym szczytowym punkcie naszego Odkupienia rozpoczyna się proces chrześcijańskiego wychowania, które jest zarazem formowaniem do pełni człowieczeństwa²⁷.

²¹ W. Kania, *Pierwsza rodzinna katecheza domowa w ujęciu św. Jana Chryzostoma*, w: „Vox Patrum”, *Małżeństwo i rodzina...*, dz. cyt., s. 217.

²² Papieska Rada do Spraw Rodziny, *Przygotowanie do sakramentu małżeństwa*, (13 V 1996), w: *Posoborowe dokumenty Kościoła Katolickiego o małżeństwie i rodzinie*, Wybór i wstęp: K. Lubowicki, Indeks analityczny: M. Czekański, t. 2, Kraków 1999, nr 24.

²³ Kongregacja do Spraw Wychowania Katolickiego, *Wytyczne wychowawcze w odniesieniu do ludzkiej miłości. Zasadnicze cechy wychowania seksualnego*, (1 XI 1983), w: *Posoborowe dokumenty Kościoła Katolickiego...*, dz. cyt., nr 9.

²⁴ Tamże, nr 49–50.

²⁵ H. Wójtowicz, *Zadania rodziny chrześcijańskiej...*, art. cyt., s. 208.

²⁶ B. Mierzwiński, *Problemy małżeństwa i rodziny na V Synodzie Biskupów w Rzymie*, „Communio”, 5 (1981), s. 123.

²⁷ Jan Paweł II, *List do Rodzin „Gratissimam sane”*, nr 16.

Wychowawcy powinni zatem uczyć dzieci szacunku dla wypowiedzianych słów²⁸. Dobrze zrobią, gdy będą ich używać zawsze do wyrażenia prawdy w sposób jasny i zrozumiały. Jest to istotne, szczególnie jeśli chodzi o przekaz wiary, czyli wypowiedzi dotyczące problematyki religijnej i życia moralnego²⁹. Kiedy bowiem w rodzinie wszyscy żyją zgodnie z nauką Bożą i są zjednoczeni węzłem miłości i wzajemnej służby, wówczas rzeczywiście dom przekształca się w mały Kościół³⁰.

W kościelnotwórczą rolę małżeństwa sakramentalnego, realizującą się poprzez funkcję kapłańską, prorocką i królewską, małżonkowie wpisują swe powołanie w osobiste świadectwo życia religijnego³¹. Wezwani przez słowo Boże, wiarę i sakrament chrztu, budują Kościół domowy, który staje się *mater et magistra* dla ich dzieci³².

W rozporządzeniach zawartych w *Catechesi tradendae* należy dostrzec, że wychowanie to utrwała się i realizuje wraz z nadejściem wydarzeń rodzinnych, takich jak przyjmowanie sakramentów, obchody świąt liturgicznych, narodziny dziecka czy żałoba. Wówczas jest stosowna chwila, by wyjaśnić chrześcijański czy religijny sens tych wydarzeń³³.

Trzeba pamiętać, że przygotowanie do życia w małżeństwie realizuje się w rodzinie wówczas, gdy wszyscy członkowie rodziny tworzą tzw. „szkołę bogatszego człowieczeństwa”³⁴. Życie wspólnoty domowego Kościoła, oparte o ducha modlitwy i realizowane w atmosferze dialogu, tworzy prawdziwą komunię budowaną przez wzajemną troskę i wspieranie się jej członków³⁵. W kontekście całego procesu wychowawczego nie można pominąć istotnej sprawy dotyczącej rozpoznania własnego powołania życiowego, tak do ofiarnej służby Bogu w celibacie, jak i przygotowania do życia w małżeństwie³⁶.

²⁸ W. Kania, *Pierwsza rodzinna katecheza domowa...*, art. cyt., s. 218.

²⁹ S. Sławiński, *Słowa w procesie moralnego wychowania dziecka*, „W drodze”, 105 (1982), nr 5, s. 77–82.

³⁰ H. Wójtowicz, *Zadania rodziny chrześcijańskiej...*, art. cyt., s. 212; P. Poręba, *Rodzina chrześcijańska „małym Kościołem”*, w: *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej*, red. F. Adamskiego, Kraków 1984, s. 182–199.

³¹ J. Grześkowiak, *Małżeństwo chrześcijan...*, art. cyt., s. 87–88.

³² B. Mierzwiński, *Problemy małżeństwa i rodziny...*, art. cyt., s. 123. „V zgromadzenie Synodu Biskupów miało miejsce w Rzymie, w dniach 26 września do 25 października 1980 r. oficjalny temat tego Synodu brzmiał: *De muneribus familiae christianae in mundo hodierno* – Zadania rodziny chrześcijańskiej we współczesnym świecie”, s. 109.

³³ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Catechesi tradendae”*, (16 X 1979), Kielce 1996, nr 68.

³⁴ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Familiaris consortio”*, (22 XI 1981), w: *Posoborowe dokumenty Kościoła Katolickiego...*, dz. cyt., nr 21.

³⁵ H. Witczyk, *Sakrament małżeństwa*, „Współczesna Ambona”, 29 (2001), nr 3, s. 190.

³⁶ Jan Paweł II, List do Rodzin „*Gratissimam sane*”, nr 16.

2. Formacja katechetyczna w przygotowaniu dalszym do małżeństwa

Dobre przygotowanie do małżeństwa domaga się przekazania dzieciom i młodzieży właściwej wiedzy i formacji religijnej w procesie katechizacji. Pełny zakres nauk powinien obejmować chrześcijańskie ujęcie spraw dotyczących małżeństwa i rodziny. Wskazaną zatem jest rzeczą stwarzać dogodne warunki do kształtowania u nupturientów postawy dojrzałego podejścia do spraw wiary i praktyk religijnych. Formacja katechetyczna³⁷ stanowi niezmiernie ważny i konieczny element w przygotowaniu dalszym do małżeństwa. Z tej też racji nie wolno go przeoczyć, ale należy odpowiednio docenić³⁸.

Prawodawca w kan. 1063 w punkcie 1° jako ważny czynnik przygotowania do małżeństwa określa pomoc udzielaną dzieciom i młodzieży szczególnie „poprzez przepowiadanie, katechezę, odpowiednio przystosowaną dla małoletnich, młodzieży i starszych (...)”³⁹. Jej zadaniem jest rozbudzenie w dziecku miłości do wszystkiego, co jest dziełem Boga. W przekazie dotyczącym poznania nie wystarczą jednak tylko słowa, dlatego koniecznością staje się ukazanie wzorów postępowania, będących pomocą w budowaniu cywilizacji miłości⁴⁰.

Ważnym elementem w katechezie jest praca zmierzająca do wyrobienia w dzieciach postawy poszanowania autorytetu rodziców, umiejętności dostrzegania drugiego człowieka i jego potrzeb, ofiarnej miłości do rodziców i rodzeństwa oraz szczególnej przyjaźni w relacjach z Bogiem⁴¹. Ten proces wychowawczy winien wskazywać na konieczność przedstawienia małżeństwa w świetle nauki o życiu i miłości, które mieszczą się w szeroko pojętym przygotowaniu do małżeństwa⁴². Należy realizować podstawowe zadania katechezy, takie jak: rozwijanie poznania wiary; wychowanie liturgiczne; formacja moralna; nauczanie modlitwy; wychowanie do życia wspólnotowego; podanie praw dotyczących małżeństwa i rodziny; itp.⁴³.

³⁷ S. Lanza, *Katecheza*, w: *Encyklopedia Chrześcijaństwa*, red. H. Witczyk, Kielce 2000, s. 332. Sam wyraz „katecheza” pochodzi od greckiego *katechéo* i oznacza tyle co „nauczam żywym głosem”. Jest to więc rezonans, jaki słowo wiary wywołuje w sercu słuchacza, w którym zostaje przyjęte i pogłębione, aby stać się dla niego sensem życia i normą w postępowaniu. Toteż w przekazie wiary jest ono czymś nieodzownym.

³⁸ E. Szafronowski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, t. 4, Warszawa 1986, s. 39.

³⁹ Kan. 1063, 1°; E. Szafronowski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, dz. cyt., s. 37.

⁴⁰ W. Półtawska, *Przed nami miłość...*, Częstochowa 2001, s. 40.

⁴¹ J. Borucki, *Kościół w służbie małżeństwa*, „Homo Dei” 71 (2001), nr 2, s. 29.

⁴² M. G. A. Wilczewska, *Przygotowanie dalsze do wypełniania istotnych obowiązków małżeńskich w świetle prawa kanonicznego obowiązującego w Polsce*, w: *Ius matrimoniale. Ze studiów nad kościelnym prawem małżeńskim*, 6–7 (1996), Warszawa 1996, s. 115.

⁴³ Kongregacja do spraw Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Poznań 1998, nr 85–87.

Stąd też obowiązkiem rodziców jest nie tylko „posłać” dziecko na katechizację, lecz także szerzej zainteresować się formacją religijną własnych dzieci, dokonującą się przez katechezę. To zainteresowanie może i powinno się uzewnętrzniać w wielorakiej formie. Przede wszystkim jednak w dwóch sprawach, które określić możemy jako: stworzenie odpowiednich warunków do nauczania oraz współdziałanie z osobami katechizującymi⁴⁴.

Zarządzenia Pierwszej Instrukcji Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin zobowiązują duszpasterza-katechetę do tego, aby w każdej klasie na poziomie szkoły podstawowej i średniej, przy uwzględnieniu młodzieży pozaszkolnej, prowadzić systematyczną katechizację. Nadto powinno się położyć duży nacisk na wyrabianie cnót wiążących się ściśle z życiem rodzinnym. Należy w całym tym procesie nauczania udzielać szczerych i prostych odpowiedzi na wątpliwości młodzieży, które dotyczą tematu przygotowania do małżeństwa⁴⁵.

Prawdziwa katecheza jest zawsze uporządkowanym i systematycznym wprowadzeniem w Objawienie⁴⁶. W formacji katechetycznej, w przygotowaniu dalszym nupturienta, winien się uwidaczniać schemat: poznanie – przekonanie – postępowanie – zachowanie przyjętych praw odnoszących się do katolickiego małżeństwa⁴⁷. Nauka na temat małżeństwa i rodziny zatem, podobnie jak całe Objawienie, nie może być oderwana od życia ani nie może być mu jak gdyby sztucznie przeciwstawiana. Dotyczy ona przecież ostatecznego sensu znaczenia ludzkiego istnienia i nie można przekazywać jej zafałszowanej⁴⁸. To głoszenie prawdy winno przede wszystkim dokonywać się przez świadectwo, zmierzające do tego, by pielęgnować to, co szlachetne i dobre⁴⁹.

Prawdy przekazane młodym w formacji katechetycznej w czasie przygotowania dalszego do małżeństwa winny być stale pogłębiane. Ukazywać powinny także wielkie znaczenie sakramentu małżeństwa i rodziny dla życia człowieka formującego swój światopogląd⁵⁰.

⁴⁴ E. Szafrowski, *Chrześcijańskie małżeństwo, Pomoce prawno-pastoralne*, Warszawa 1985, s. 141.

⁴⁵ *Pierwsza Instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin* (12 II 1969), w: *Prawodawstwo Kościoła w Polsce 1961–1970*, t. 1, Warszawa 1971, s. 265–266.

⁴⁶ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Catechesi tradendae”*, nr 22.

⁴⁷ S. Lanza, *Katecheza*, w: *Encyklopedia Chrześcijaństwa*, red. H. Witczyk, Kielce 2000, s. 333.

⁴⁸ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Catechesi tradendae”*, nr 22.

⁴⁹ Paweł VI, *Adhortacja apostolska „Evangelii nuntiandi”*, (8 XII 1975), Kielce 1990, nr 21.

⁵⁰ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Catechesi tradendae”*, nr 25.

W *Pierwszej Instrukcji Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin* Prawodawca zaleca, aby powierzyć katechezy o małżeństwie i rodzinie roztropnym i doświadczonym osobom świeckim. Formacja nupturienta powinna kształtować jego życie w prawdziwym duchu modlitwy⁵¹. Modlitwa bowiem pomoże dziecku wypracować w sobie odpowiednie spojrzenie na dar powołania do małżeństwa, czy też życia w stanie bezzennym⁵². Stąd katecheza powinna, zwłaszcza u dzieci i młodzieży, zakładać konieczność modlitwy dnia powszedniego⁵³.

Obecnie w warunkach szybkich przemian społecznych następują daleko idące przekształcenia w sferze świadomości i zachowań moralnych. Procesom tym podlegają także młodzież i dzieci⁵⁴. Wobec takiej rzeczywistości jedną z najbardziej właściwych usług katechezy jest oferowanie ludziom pomocy w poszukiwaniu i odkrywaniu sensu życia. Tego rodzaju służba ma charakter humanizujący i wychowawczy, także przy uwzględnieniu etapu przygotowania dalszego do małżeństwa⁵⁵.

Nie należy pominąć faktu, iż ludzie kształtują samych siebie i nieustannie wzrastają wewnętrznie, przez co całe własne życie zmysłowe i duchowe czynią przedmiotem swojego wzrostu⁵⁶. Stąd w kształtowaniu osobowości

katecheza przygotowująca do życia w małżeństwie i rodzinie powinna mieć swój charakter formacyjny, a nie tylko informacyjny. Jej zadaniem jest pogłębienie katolickiej nauki o małżeństwie i rodzinie oraz przekazanie całościowego, usystematyzowanego i zwartej ujęcia problemów człowieka jako osoby, Bożej wizji małżeństwa i rodziny. Katecheza powinna też przysposabiać do społecznego życia w grupie rodzinnej, do współodpowiedzialności, i wskazywać na konieczność posiadania takich cech indywidualnych, które zapewnią szczęśliwe życie rodzinie⁵⁷.

⁵¹ J. Borucki, *Kościół w służbie małżeństwa*, art. cyt., s. 29–30.

⁵² *Katechizm Rzymski*, Kraków 1880, s. 429.

⁵³ K. Rahner, *Modlitwa i wiara*, Kraków 2000, s. 58.

⁵⁴ J. Kupny, *Katechizacja i duszpasterstwo młodzieży w okresie przemian*, w: *W służbie wartościom. Księga pamiątkowa poświęcona Księdzu Biskupowi Profesorowi Dr. Hab. Kazimierzowi Ryczanowi z okazji 60-lecia urodzin*, red. R. Kamiński, S. J. Koza, L. Skorupa, K. Świąć, Kielce 1999, s. 335.

⁵⁵ M. Cisowski, *Nauczanie religii w szkole a katecheza Kościoła na przykładzie debaty konkordatowej we Włoszech*, w: *Powołanie i służba. Księga jubileuszowa ku czci Biskupa Mieczysława Jaworskiego w 70 rocznicę urodzin*, red. K. Gurda, T. Gacia, Kielce 2000, s. 280.

⁵⁶ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994, nr 1700.

⁵⁷ M. G. A. Wilczewska, *Przygotowanie dalsze do wypełniania istotnych obowiązków małżeńskich...*, art. cyt., s. 115–116.

Wszelkie nauki katechetyczne winny promować godność i wartość człowieka⁵⁸, albowiem w swych założeniach przygotowują młodocianych również do ważnych zadań chrześcijańskich wieku dojrzałego. Toteż w okresie dzieciństwa i wczesnej młodości stopniowo należy wprowadzać nupturientów w rzeczywistość powołania małżeńskiego, bądź do stanu kapłańskiego lub zakonnego⁵⁹.

Jan Paweł II w orędziu skierowanym do Konferencji Episkopatu Polski w dniu 8 czerwca 1997 r. również podejmuje temat przygotowania katechetycznego młodego pokolenia do życia w świecie ciągłych przemian. W jego przepowiadaniu jasno widać, że „do współczesnych dzieci i młodzieży należy przyjść z tą samą Ewangelią, ale głoszoną w sposób nowy i bardziej dostosowany do dzisiejszej mentalności i warunków, w których żyjemy”⁶⁰.

Z uwagi na to, że współczesna młodzież bardzo wrażliwa jest na formę, w jakiej przekazywane są jej zasady moralne i wartości, jako najwłaściwszy model nauczania proponuje się dialog⁶¹. Żadną miarą nie ma on na celu przekreślenia duszpasterstwa autorytetu, lecz tylko ma na celu jego dopełnienie – stosownie do możliwości, a także potrzeb współczesnych ludzi⁶². W procesie takiego przekazu w ramach katechizacji w wieku szkolnym następuje formowanie nastawienia społecznego⁶³. Przyczynia się to do duchowego wzrostu i rozbudzenia pospolitej uczciwości.

Duszpasterze winni pilnie studiować i chrześcijanom wyklądać prawdy dotyczące życia małżeńskiego i rodzinnego⁶⁴. Związane jest to z tym, że

ważnym elementem pracy duszpasterza w przygotowaniu trwałej rodziny jest przepowiadanie. Ma ono na celu wykształcić w słuchających prawidłowy obraz rodziny, zgodny z zamysłem Bożym. Obraz ten powinien być poparty przykładami z życia i świadectwem biblijnym. Na tej podstawie duszpasterz ma przedstawić zasady życia chrześcijańskiego, które w młodym pokoleniu ukształtują zdrowe charaktery i młodych ludzi uczynią zdolnymi do podjęcia i wypełnienia obowiązków małżeńskich⁶⁵.

⁵⁸ A. Zuberbier, *Jan Paweł II – nauczyciel wiary*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 75 (1999), nr 3, s. 252.

⁵⁹ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Catechesi tradendae”*, nr 39.

⁶⁰ Jan Paweł II, *Orędzie do Konferencji Episkopatu Polski. Kraków 8 czerwca 1997*, w: *Pielgrzymki do Ojczyzny 1979 – 1983 – 1987 – 1991 – 1995 – 1997. Przemówienia i homilie*, Kraków 1997, s. 981.

⁶¹ J. Kupny, *Katechizacja i duszpasterstwo młodzieży w okresie przemian*, w: *W służbie wartościom*, dz. cyt., s. 343.

⁶² Tamże, s. 344.

⁶³ J. Borucki, *Kościół w służbie małżeństwa...*, art. cyt., s. 28.

⁶⁴ *Katechizm Rzymski*, dz. cyt., s. 305.

⁶⁵ J. Borucki, *Kościół w służbie małżeństwa...*, art. cyt., s. 30.

Przez to podmiot przygotowania do małżeństwa wyrobi w sobie przekonanie i chęć zawarcia w przyszłości małżeństwa jako przymierza trwałego i nieodwołalnego na wzór Nowego Przymierza, jakie Chrystus zawarł z ludzkością przez swoją Ofiarę na krzyżu⁶⁶.

W docieraniu do prawdy o małżeństwie i rodzinie ważne jest zarówno poznanie umysłowe, jak i poznanie duchowe człowieka, pozwalające bardziej przeniknąć tę prawdę⁶⁷. W katechezie należy widzieć okazję do zapoznania się uczniów z wartościami i normami odnoszącymi się do powołania małżeńskiego. Łączność z Bogiem może im pomóc w przewyżczeniu trudności w realizowaniu konkretnych wymagań autoedukacyjnych⁶⁸.

Przekazywanie prawd katechetycznych dokonuje się w dużej mierze na lekcjach religii, dlatego formację katechetyczną w szkole winni prowadzić ludzie dobrze przygotowani⁶⁹. Papież Pius XI w *Encyklice o chrześcijańskim wychowaniu młodzieży* wypowiada się następująco:

Dobre szkoły są owocem nie tyle dobrych urzędzeń, ile przede wszystkim dobrych nauczycieli, którzy, doskonale przygotowani i wykształceni, każdy w swym przedmiocie, jaki ma wyklądać, wyposażeni w te przymioty intelektualne i moralne, wymagane przez ich tak ważny urząd⁷⁰,

przekazują rzetelną naukę wiary katolickiej, w tym naukę dotyczącą formacji życia wspólnotowego.

Należy ponadto zwrócić uwagę na to, aby w oddziaływaniu formacyjno-katechetycznym Kościoła widzieć skuteczność dalszego przygotowania dzieci i młodzieży do małżeństwa. Zależy to w dużej mierze od współpracy rodziców, katechetów, duszpasterzy i specjalistów z różnych dziedzin. Trzeba sobie uświadomić, że rodzina jest fundamentem społeczeństwa, dlatego

⁶⁶ S. Czerwik, *Obecność i działanie Ducha Świętego w liturgii Kościoła*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny”, 74 (1998), nr 5, s. 380.

⁶⁷ M. Rusiecki, *Starajcie się o większe dary. Rekolekcje dla nauczycieli w Częstochowie 2–5 lipca 1998*, Kielce 1999, s. 82.

⁶⁸ E. Mitek, *Samowychowanie chrześcijańskie jako realizacja świętości życia*, w: *W kręgu chrześcijańskiego orędzia moralnego. Księga Jubileuszowa poświęcona ks. prof. Antoniemu Młotkowi*, red. M. Biskup, T. Reroń, Wrocław 2000, s. 552.

⁶⁹ J. Słomińska, *Pierwszy rok nauczania religii w szkole w opinii uczniów, rodziców i katechetów – koncepcje i niektóre wnioski badań*, w: *Szkola czy parafia? Nauka religii w szkole w świetle badań socjologicznych...*, s. 138. Niestety, religii grozi to, że może stać się zwykłą, jeszcze jedną, a czasami mniej ważną lekcją, że zabraknie w niej doświadczenia wiary, a pozostanie tylko przekaz wiary. Należy wobec tego rozwijać więź dzieci i młodzieży z Kościołem lokalnym.

⁷⁰ Pius XI, *Encyklika o chrześcijańskim wychowaniu młodzieży*, (31 XII 1929), Lwów 1930, s. 30.

wszyscy, którzy mają wpływ na wspólnoty i grupy społeczne, winni skutecznie się przyczyniać do podnoszenia godności małżeństwa i rodziny⁷¹.

3. Środki społecznego przekazu

W trudnym zadaniu wychowania potomstwa (kan. 1136) rodzice doznawać powinni wsparcia ze strony różnych instytucji. One to w charakterze pomocy w przekazywaniu dziecku prawdy wspomagać ich będą w funkcji nauczania. Wypada nam poszerzyć omawiany temat o nowy czynnik, jak się dziś wydaje równie ważny i mający duży wpływ na proces formowania potomstwa. Jest nim wpływ środków masowego przekazu.

Już na samym początku *Dekretu o środkach społecznego przekazywania myśli Inter mirifica* Ojcowie Soboru Watykańskiego II podkreślają, że spośród wynalazków techniki godne uwagi są te, które odnoszą się przede wszystkim do ducha ludzkiego, a które ponadto odsłaniają nowe drogi do przekazywania wiadomości, myśli i wskazań. Wśród tych wynalazków dużą rolę przypisuje się urządzeniom, które z natury swej zdolne są osiągnąć i poruszyć nie tylko jednostki, ale także całe zbiorowości i całą społeczność ludzką. Wymienić tu możemy choćby takie, jak: prasa, kinematografia, radiofonia, telewizja, Internet, itp. Można je dlatego właściwie nazwać środkami przekazu społecznego⁷².

Kodeks Prawa Kanonicznego w kan. 822 § 3 zachęca, by wszyscy wierni, w szczególności zaś ci, którzy mają jakiś udział w organizowaniu lub użyciu tych środków przekazu, starali się świadczyć pomoc pasterskiej działalności, aby Kościół mógł także poprzez te środki skutecznie wypełniać swoją misję⁷³.

Papież Pius XI w *Encyklice o chrześcijańskim wychowaniu młodzieży* mówi, że owe środki popularyzacji mogą przynieść wielką korzyść wykształceniu i wychowaniu dzieci i młodzieży, o ile będą nimi kierować zdrowe zasady, tzn. bez podniecania złych skłonności i żądzy zysku⁷⁴.

Obecnie powszechnie wiadomo, że środki społecznego przekazu oddziałują na psychikę odbiorców zarówno pod względem uczuciowym i intelektualnym, jak też moralnym, a nawet religijnym, zwłaszcza u młodych. Mogą zatem mieć dobroczynny wpływ na życie i zwyczaje rodzin oraz na wychowanie dzieci, lecz jednocześnie kryją zasadzki i niebezpieczeństwa, których nie należy bagatelizować. Mogą bowiem stać się propagatorami ideologii

⁷¹ J. Borucki, *Kościół w służbie małżeństwa...*, art. cyt., s. 30.

⁷² *Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli „Inter mirifica”*, w: *Sobór Watykański II...*, dz. cyt., nr 1.

⁷³ Kan 822 § 3.

⁷⁴ Pius XI, *Encyklika o chrześcijańskim wychowaniu młodzieży*, s. 31.

rozkładających i zniekształcających poglądy na życie, rodzinę, religię, moralność, nie mających poszanowania prawdziwej godności i przeznaczenia człowieka⁷⁵.

Środki masowego przekazu mają służyć też przygotowaniu dalszemu do wypełniania istotnych obowiązków małżeńskich poprzez ukazywanie właściwego obrazu małżeństwa i rodziny. Dokonuje się to przez głoszenie zdrowej nauki o miłości małżonków, ofiarnej płodności, jedności i wierności, przez co nupturient kształtuje w sobie właściwy obraz małżeństwa⁷⁶. Prawodawca Kościelny w kan. 822 § 2 mówi również o tym, by użycie tych środków przepełnić duchem ludzkim i chrześcijańskim⁷⁷. Wówczas kształtować się będzie zdrowa opinia publiczna na temat małżeństwa i rodziny⁷⁸.

W ostatnich dziesiątkach lat telewizji i elektronicznym sieciom informacyjnym przypisuje się decydującą rolę w rewolucji, która miała miejsce w dziedzinie środków przekazu i która wywarła głęboki wpływ na życie rodzinne. Dla wielu rodzin telewizja i Internet są dzisiaj najważniejszym źródłem bieżących wiadomości, wiedzy i rozrywki, to one kształtują ich postawy i opinie, a również wartości i wzory postępowania. Istotnie te źródła komunikacji mogą więc wzbogacać życie rodzinne. Mogą zbliżać członków rodziny między sobą, umacniać ich solidarność z innymi rodzinami i z wszystkimi ludźmi. Przyczyniać się to może do pomnażania nie tylko ich wiedzy ogólnej, ale także religijnej, pozwalając im usłyszeć słowo Boże, umocnić swą religijną tożsamość i kształtować życie moralne i duchowe⁷⁹.

Posługując się obrazem, środki przekazu docierają w sposób szczególnie do odbiorcy, ponieważ obraz jest bardziej rozkazujący niż pismo⁸⁰. Uczeni w procesach badawczych współczesnej cywilizacji zauważają, że kwestie życia dotyczące seksualności stały się przedmiotem publicznych dyskusji w książkach, dziennikach i periodykach, a także w innych środkach społecznego przekazu. Zjawisko to jest o tyle niepokojące, o ile nadaje seksualności

⁷⁵ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Familiaris consortio”*, nr 76.

⁷⁶ *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*, w: *Sobór Watykański II...*, dz. cyt., nr 48.

⁷⁷ Kan. 822 § 2.

⁷⁸ *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*, nr 4.

⁷⁹ Jan Paweł II, *Orędzie na XXVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (24 I 1994), „*Telewizja w rodzinie, kryteria właściwego wyboru programów*”, w: *Posoborowe dokumenty Kościoła Katolickiego...*, dz. cyt., s. 27.

⁸⁰ M. Braun-Gałkowska, *Wykorzystanie środków masowego przekazu w procesie wychowania rodzinnego*, w: *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej*, red. F. Adamskiego, Kraków 1984, s. 462.

przesadne znaczenie⁸¹. Wobec tego faktu w dziedzinie wychowania i odbiorze opinii publicznej należy w prawdzie przekazywać informacje mówiące o tym, że autentyczne oddanie się sobie jest właściwe tylko małżonkom⁸².

Środki społecznego przekazu, z racji swej sugestywności, powinny wywierać na młodych i młodocianych stały i formacyjny wpływ, dając im prawdziwe informacje na temat życia małżeńskiego i rodzinnego, przede wszystkim w dziedzinie wychowania seksualnego. Stąd też papież Jan Paweł II wskazał na sytuację, w jakiej przychodzi rozwijać się dzieciom w kontakcie ze środkami masowego przekazu. Z reguły ci młodzi odbiorcy informacji zafascynowani propozycjami mass mediów są gotowi przyjąć to, co im jest oferowane w dobrym lub w złym. Przyciąga je ekran, naśladują każdy pokazywany gest, a przy tym szybciej i bardziej niż ktokolwiek inny przyswajają sobie wyrażone tam emocje i uczucia⁸³.

Tak zatem na wychowawcach spoczywa konieczność tworzenia klimatu sprzyjającego czystości, aby dzięki pełnemu przestrzeganiu zasad porządku moralnego prawdziwa wolność zapanowała nad swawolą⁸⁴.

Z poruszanego tematu można wyciągnąć wniosek negatywny, że telewizja czy Internet mogą szkodzić życiu rodzinnemu poprzez propagowanie fałszywych wartości i wzorów postępowania; przez rozpowszechnianie pornografii i obrazów brutalnej przemocy; przez wpajanie moralnego relatywizmu i religijnego sceptycyzmu; przez przedstawianie bieżących wydarzeń i problemów w sposób celowo wypaczony; przez agresywną reklamę, odwołującą się do najniższych instynktów; wreszcie przez zachwalanie fałszywych wizji życia, które sprzeciwiają się zasadzie wzajemnego szacunku oraz nie sprzyjają, a wręcz utrudniają ustanowienie sprawiedliwości i pokoju⁸⁵. Ojciec Święty w adhortacji apostołskiej *Familiaris consortio* mówi, że tego typu działania godzą w podstawowe wartości rodziny i prawdziwe dobro człowieka⁸⁶.

⁸¹ Kongregacja Wychowania Katolickiego, *Deklaracja o niektórych zagadnieniach etyki seksualnej „Persona humana”*, (29 XII 1975), nr 1, w: *Posoborowe dokumenty Kościoła Katolickiego...*, dz. cyt., t. 1, s. 77.

⁸² K. Wojtyła, *Antropologia encykliki „Humanae vitae”*, „*Analecta Cracoviensia*”, 10 (1978), s. 24.

⁸³ Kongregacja do Spraw Wychowania Katolickiego, *Wytyczne wychowawcze w odniesieniu do ludzkiej miłości. Zasadnicze cechy wychowania seksualnego*, (1 XI 1983), nr 66, w: *Posoborowe dokumenty Kościoła Katolickiego...*, dz. cyt., t. 1, s. 276–277.

⁸⁴ Paweł VI, *Encyklika „Humanae vitae”*, (25 VII 1968), w: *Posoborowe dokumenty Kościoła Katolickiego...*, dz. cyt., nr 22.

⁸⁵ Jan Paweł II, *Orędzie na XXVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (24 I 1994), „*Telewizja w rodzinie, kryteria właściwego wyboru programów*”, w: *Posoborowe dokumenty Kościoła Katolickiego...*, dz. cyt., t. 2, s. 27.

⁸⁶ Jan Paweł II, *Adhortacja apostołska „Familiaris consortio”*, nr 76.

Wypowiedź Ojca Świętego wzywa nas do uświadomienia sobie niebezpieczeństw, jakie może nieść rodzinie niewłaściwe korzystanie ze środków masowego przekazu⁸⁷. Dobrą natomiast rzeczą byłoby wychowywać młodzież poprzez programy edukacyjne w dziedzinie życia ludzkiego, dostosowane do wieku, etapu dojrzewania czy aktualnych potrzeb, bez odrzucania zasad moralnych i niszczenia życia duchowego człowieka. Winny one przygotowywać do przeżywania ludzkiej miłości i odpowiedzialnego życia wspólnoty rodzinnej⁸⁸. Integralne dojrzewanie chłopców i dziewcząt dotyczy przecież ich sfery uczuciowej i duchowej, która ma doniosłe znaczenie w rozwijaniu piękna ludzkiej osobowości⁸⁹.

Wychowując dzieci, rodzice z reguły wiedzą, że telewizor, a dziś jeszcze bardziej Internet są przez nich lubiana, łatwo dostępną i nie wymagającą dużego wysiłku umysłowego rozrywką. Toteż włączenie tych środków przekazu w tok formacji rodzinnej, czy też lekcji szkolnych, może uatrakcyjnić w oczach dzieci stan małżeństwa, szkołę i naukę, wnosząc w jej podwoje nowego ducha⁹⁰. Promując małżeństwo i rodzinę, media powinny przekazywać i popierać prawdziwą naturę tych instytucji, chroniąc je poprzez strzeżenie moralności publicznej i sprzyjanie dobrobytowi domowemu⁹¹.

Toteż rodzice powinni uczyć swoje pociechy korzystania z tych środków w sposób rozważny, aktywnie kształtując w swoich dzieciach nawyki w tej dziedzinie, by zapewnić im zdrowy rozwój osobowy, moralny i religijny. Ponadto dobrą rzeczą byłoby uprzednio zasięgnąć informacji o treści danego programu czy przeglądanych stron internetowych. Kształtowanie u dzieci właściwych nawyków w oglądaniu telewizji czy też spędzaniu czasu przed monitorem komputera będzie niekiedy wymagać wyłączenia tych środków przekazu, gdyż lepiej jest zająć się czymś innym, a także ponieważ wymaga tego szacunek dla innych członków rodziny, albo dlatego, że bezkrytyczne oglądanie może być szkodliwe⁹². Potwierdzeniem powyższego jest nauka

⁸⁷ M. G. A. Wilczewska, *Przygotowanie dalsze do wypełniania istotnych obowiązków małżeńskich...*, art. cyt., s. 116; *Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli*, *Inter mirifica*, nr 2.

⁸⁸ Z. Szymański, *Edukacja seksualna*, w: *Słownik Małżeństwa i Rodziny*, red. E. Ozorowski, Warszawa – Łomianki 1999, s. 122–123.

⁸⁹ U. Dudziak, *Edukacja seksualna w szkole – zagrożenia i szanse*, w: *Wychowanie do życia w rodzinie*, red. G. Witaszek, R. Podpora, Lublin 1996, s. 104.

⁹⁰ J. Komorowska, *Telewizja w życiu dzieci i młodzieży. Studium telewizji wśród uczniów szkoły podstawowej w mieście przemysłowym „N”*, cz. I, Łódź – Warszawa 1963, s. 64–79.

⁹¹ *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*, nr 52.

⁹² Jan Paweł II, *Orędzie na XXVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, „*Telewizja w rodzinie, kryteria właściwego wyboru programów*”, (24 I 1994),

Ojców Soboru Watykańskiego II w *Dekrecie o środkach społecznego przekazywania myśli*, „*Inter mirifica*”⁹³.

Sieć Internet jako środek komunikacji dostarcza dzieciom i młodzieży szybszych narzędzi do pogłębiania wszelkiego rodzaju zainteresowań, w tym również wiedzy o małżeństwie i rodzinie⁹⁴. Zamieszczone w Internecie strony chrześcijańskie powinny promować poprzez odpowiednio dobrane informacje wiedzę nupturienta i przekazywać mu zasady zdrowego wychowania⁹⁵. Ponadto doświadczenie wskazuje, że informacje przekazywane przez sieć komputerową są czymś więcej niż tylko wiadomością. Mogą przekazywać pewne treści i kształtować w nupturientie postawę do wypełnienia określonych działań, w tym także służących przygotowaniu do małżeństwa⁹⁶. Idzie tutaj również o „popularyzację dobrych obyczajów towarzyskich”⁹⁷.

Prezentując środki społecznego przekazu, nie można pominąć prasy. W tej dziedzinie przekazu zauważa się, że w przeciwieństwie do obrazu, czytanie rozwija wyobraźnię, uczy myślenia, bo uwrażliwia na słowo i pobudza do refleksji. Z lektury młodzieży należy bezwzględnie i zdecydowanie wykluczyć wszelkie czasopisma wątpliwe pod względem etycznym. Stąd też tak ważne staje się dobranie lektury dostosowanej do wieku i stopnia rozwoju, która formowałaby dojrzałą osobowość⁹⁸.

Przede wszystkim należy więc popierać w środowiskach dzieci i młodzieży dobrą prasę. Chcąc przepoić czytelników w pełni duchem chrześcijańskim, należy również tworzyć i rozwijać prawdziwie katolicką prasę, by urabiać, umacniać i popierać opinię publiczną, zgodnie z prawem naturalnym, nauką i nakazami katolickimi. Wartościową rzeczą byłoby też podawać młodym do wiadomości i należycie wyjaśniać wydarzenia dotyczące życia Kościoła⁹⁹. W dobrej lekturze dziecko jest w stanie przyswoić sobie cnoty obywatelskie, uczyć się traktowania z szacunkiem i miłością drugiego człowieka, a także stanu małżeńskiego i życia rodzinnego. Utrwalone w sobie te postawy

w: *Posoborowe dokumenty Kościoła Katolickiego...*, dz. cyt., t. 2, s. 28–29. „Mądrzy rodzice wiedzą także, że nawet dobre programy powinny być uzupełnione przez inne źródła informacji, rozrywki, wiedzy i kultury”.

⁹³ *Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli*, „*Inter mirifica*”, nr 10.

⁹⁴ C. Klimati, *Młodzi i ezoteryzm. Magia, satanizm i okultyzm – oszustwo ognia, który nie spala*, Kielce 2001, s. 100–101.

⁹⁵ Tamże, s. 105–106.

⁹⁶ Tamże, s. 159.

⁹⁷ J. Kubin, *Radio i wychowanie*, Warszawa 1964, s. 57.

⁹⁸ M. G. A. Wilczewska, *Przygotowanie dalsze do wypełniania istotnych obowiązków małżeńskich...*, art. cyt., s. 117.

⁹⁹ *Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli*, „*Inter mirifica*”, nr 14.

społeczne będą mocnym budulcem relacji w życiu wspólnotowym¹⁰⁰. Wsparcie, jakie niesie ze sobą prasa w rozpowszechnianiu miłości i zasad moralnych, ma znaczący wpływ na wypracowanie w człowieku postawy wzajemnego szacunku wobec drugiego, nabiera stateczności, stałości i charakteru powinności w okazywaniu miłości drugiemu człowiekowi¹⁰¹. Należy jednak pamiętać, że również i w tej dziedzinie szczególnie należy ochraniać młodzież przed prasą i widowiskami, które byłyby szkodliwe w jej wieku¹⁰².

Przez studium literackie i naukowe muszą być upowszechniane wszelkie pozytywne normy wychowawcze¹⁰³. Ten zakres wiadomości winien urabiać w czytelniku bądź słuchaczu właściwe postawy traktowania ludzkich wartości. Nadto uczyć powinien interpretować życie i jego wydarzenia, działania ludzkie, rozwijać zdolność oceny i brać za nią odpowiedzialność, a także wyciągać praktyczne wnioski ze zdobytych informacji¹⁰⁴.

Wielką szansą jest więc, by za pomocą środków przekazu przedstawiać właściwy model małżeństwa i rodziny. Nie bez znaczenia jest ukazanie pozytywnych bohaterów dążących do czystej, ofiarnej miłości. Programy telewizyjne, audycje radiowe, prasa, „sieć” Internetu powinny ukazywać czystość, wierność, jedność, nierozzerwalność małżeństwa, jako wartości, które stanowią gwarancję rodzinnego szczęścia, a które możliwe są do zrealizowania.

Osoby odpowiedzialne za środki społecznego przekazu winny dołożyć wszelkich starań, aby ukazywać małżeństwo jako harmonijną wspólnotę życia i miłości¹⁰⁵. Dziennikarze obowiązani są w tym zakresie zachować obiektywizm i poszanowanie prawa odbiorców do pełnej informacji¹⁰⁶. W programach wychowawczych winni popierać i wpajać wartości etyczne i społeczne umacniające jedność i zdrowy rozwój rodziny oraz społeczności¹⁰⁷.

¹⁰⁰ Episkopat Polski, *List pasterski biskupów polskich na niedzielę Świętej Rodziny 27 grudnia 1998 r.*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 75 (1999), nr 2, s. 123.

¹⁰¹ M. Nowodworski, *Małżeństwo*, w: *Encyklopedia Kościelna*, t. 13, Warszawa 1880, s. 218.

¹⁰² *Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli „Inter mirifica”*, nr 12.

¹⁰³ Pius XI, *Encyklika o chrześcijańskim wychowaniu młodzieży*, Lwów 1930, s. 25.

¹⁰⁴ Z. Grzegorski, *Dialog rodzinny – formacja i korektura wpływu masowego przekazu*, w: *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej*, red. F. Adamskiego, Kraków 1984, s. 508.

¹⁰⁵ M. G. A. Wilczewska, *Przygotowanie dalsze do wypełniania istotnych obowiązków małżeńskich...*, art. cyt., s. 117.

¹⁰⁶ A. F. Dziuba, *Drogi powstania i recepcji Humanae vitae*, w: *Człowiek. Miłość. Rodzina, Humanae vitae po 30 latach. Materiały z sympozjum*, KUL 3–4 XII 1998, red. J. Nagórny, K. Jeżyna, Lublin 1999, s. 76.

¹⁰⁷ Papiaska Rada do Spraw Środków Społecznego Przekazu, *Pornografia i przemoc w środkach przekazu: odpowiedź duszpasterska* (7 V 1989), nr 25, w: *Posoborowe dokumenty Kościoła Katolickiego...*, dz. cyt., t. 1, s. 422.

Wnioski końcowe

Niniejszy artykuł jako jeden z wielu tematów bogatej rzeczywistości małżeństwa i rodziny rozpatrywał wątek form przygotowania dalszego do małżeństwa. Zauważyć należy także fakt, iż normy prawa powszechnego, jak i partykularnego proponują długofalową pracę i podjęcie obowiązku ofiarnego wychowania dzieci i młodzieży na wielu płaszczyznach ludzkiego życia.

Różnorodność zadań w formacji młodocianych winna być podejmowana i rozwijana przez instytucje powołane do tej działalności, tj. rodziców, duszpasterzy, katechetów, szkołę, środki społecznego przekazu. Jakkolwiek między tymi organami wychowawczymi winna istnieć synchronizacja pracy, to jednak rolę najważniejszą spełniają tutaj rodzice i budowany przez nich Kościół domowy.

W obecnym czasie niemały ciężar odpowiedzialności spoczywa na formacji katechetycznej i środkach społecznego przekazu. Ten rodzaj wychowania potrzebuje przekazania prawdy młodym poprzez uwrażliwianie na wartości czystości przedmałżeńskiej, ukazywanie różnorodnych życiowych spraw małżeńskich i rodzinnych, które możliwe są do zrealizowania w świetle nauki Chrystusowej. Odpowiednio przedstawiony materiał w mass mediach i pracy katechetycznej winien w ramach wymiany myśli odpowiadać na wątpliwości młodzieży w ujęciu zdrowych zasad religijno-moralnych.

Episkopat Polski w trosce o przygotowanie dalsze do małżeństwa zachęca do systematycznego i uporządkowanego zapoznawania dzieci i młodzieży z przedmiotem studium nad małżeństwem i rodziną.

Zusammenfassung

FORMEN DER VORBEREITUNG FÜR DIE EHESCHLIEßUNG

Da sich die Polnische Bischofskonferenz um weitere Vorbereitung für die Eheschließung kümmert, ermuntert sie dazu, dass Kinder und Jugendliche mit der Frage der Ehe und Familie auf systematischer und geordneter Weise vertraut gemacht werden. Im Zusammenhang mit den vorkommenden Veränderungen und Problemen in diesem Bereich des menschlichen Lebens werden ständig immer neuere Lösungen gesucht und sogar angeboten, die das Problem des Familienlebens anbelangen. Die Kirche soll sich um alle Heiratswilligen kümmern, die sich doch in verschiedenen Stadien der Vorbereitung für die Ehe befinden. In weiterer Vorbereitung wird das Engagement anderer Institutionen, wie z.B. der Schule, Katechese und der Massenmedien vorgesehen, die doch die Eltern bei dieser Unternehmung fördern könnten.

Die in diesem Artikel dargestellten Fragen sprechen die Themen an, die der Entwicklung eines Heiratswilligen dienen. Das Engagement wird dagegen durch die elterliche Sorge um die Hauskirche, durch die genauso wichtige katechetische Formation und durch die Art der Übermittlung von Informationen über die Ehe mithilfe der Massenmedien zum Ausdruck gebracht.

Ks. dr Maciej RADEJ – ur. w 1977 r. w Busku Zdroju; dr teol., wikariusz parafii katedralnej w Kielcach; ważniejsze publikacje: *Przygotowanie dalsze do zawarcia małżeństwa*, Kielce 2002 (praca magisterska); *Kaznodziejstwo biskupa, arcybiskupa i kardynała Karola Wojtyły w katedrze na Wawelu*, Kraków 2008; (praca doktorska) oraz homilie opublikowane w kwartalniku „Współczesna Ambona” i tygodniku „Niedziela”.